

ხალხს, როგორც... კულტურის წინსვლის იარაღი... ამ მიზნით კომისია შეიმუშავებს ნორმათა დადგენის პრინციპებს, შეისწავლის და აწესრიგებს სადავო საკითხებს... განსაზღვრავს საჭირო შემთხვევაში დასაშვებ პარალელურ ფორმებს, წყვეტს ზოგიერთი მეტად რთული ტერმინის საკითხს, საერთო ხელმძღვანელობას უწევს ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონების, სინონიმთა ლექსიკონების, დამხმარე საშუალებათა დამუშავებას... კონტროლს უწევს ნორმების დანერგვას დაწესებულებებში, სკოლებში, რედაქცია-გამომცემლობებში“ (კომისიის დებულებიდან).

1935 წლის 29 ივნისს საქართველოს სსრ კპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს სპეციალური დადგენილების საფუძველზე მომუშავე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა რესპუბლიკურმა კომისიამ, დაეყრდნო რა თბილისის უნივერსიტეტის სამუშაო კომისიისა და ენისა და ტერმინოლოგიის კომიტეტის მიერ ჩატარებულ მუშაობას, განიხილა და მიიღო სალიტერატურო ენის ნორმათა დადგენის პრინციპები (არნ. ჩიქობავას მოხსენების მიხედვით) და ნორმებად დაამტკიცა სპეციალისტთა (ა. შანიძის, ს. ჭანაშიას, გ. ახვლედიანის, არნ. ჩიქობავას, ვ. თოფურიას, ს. ყაუხჩიშვილის, ს. იორდანიშვილის) მიერ მომზადებული პროექტები. კომისიის მიერ მიღებული პრინციპებიცა და ნორმებიც შემდეგ დაამტკიცა განსახკომმა. 1936 წ. ცენტრალური კომიტეტის ბიუროს დადგენილებით ეს პრინციპები და პროექტები ცალკე წიგნად გამოიცა, როგორც „სავალდებულო სახელმძღვანელო ყველა სახის სასწავლებლების, გამომცემლობებისა და პერიოდული გამოცემებისათვის“ (გვ. VIII)¹.

წიგნში შესულია თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დადგენის პრინციპები და შემდეგი ნორმები:

1. მიმართულებითი და წოდებითი ბრუნვების დაბოლოება-ნი: I. მიმართულებითი ბრუნვა; II. წოდებითი ბრუნვა.

2. -მე, -ვე, -და, -დაც(ა) ნაწილაკიან სახელთა ბრუნება.

3. მსაზღვრელის შეთანხმება მსაზღვრულთან (წითელი დროშის თუ წითელ დროშის?).

4. ნანათესაობითარი მსაზღვრელის შეთანხმება მსაზღვრულთან (წიგნს ამხანაგისას თუ წიგნს ამხანაგისა?).

¹ სალიტერატურო ქართულის ნორმები, I, 1936, 84 გვ.

5. სადაო საკითხები დროთა პირველსა და მეორე ჯგუფებში: I. -**დნენ** თუ -**დენ** (აშენებდნენ თუ აშენებდენ?); II. -**ნენ** თუ -**ენ**? (დაესწრნენ თუ დაესწრენ?).

6. სუბიექტის -**ს** ობიექტის მრავლობითობის -**თ-ს** წინ (მათ აქვსთ თუ აქვთ?).

7. სადაო საკითხები დროთა მესამე ჯგუფის წარმოებისას:
ა) ვსობილვარ თუ შობილვარ? ბ) გაუტეხნია თუ გაუტეხნია? გაუბედავს თუ გაუბედა? გ) ვსობილიყავ თუ ვსობილიყავ? დ) შევჰკითხებოდი თუ შევჰკითხებოდიყავ?

8. -**ურ** და -**იურ** ბოლოსართთა ხმარებისათვის ნასესებ სიტყვებში.

9. უცხო სიტყვათა ქართულად გადმოცემის საკითხები.

10. ევროპის ენებიდან მომდინარე **la** და **lu** ჯგუფებიანი სიტყვები ქართულში.

11. **ე** და უმახვილო **ო-ს** შემცველ რუსულ სიტყვათა გადმოცემისათვის ქართულში.

12. გერმანული **ei** დიფთონგის გადმოცემისათვის ქართულში.

13. ქართული კომპოზიტების დაწერილობისათვის.

1935 წ. 10 ივლისს უნივერსიტეტის რექტორის (კ. ორაგველიძე) ბრძანებით შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტთან შეიქმნა **ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი სამუშაო კომისია** თვრამეტი კაცის შემადგენლობით: ა. შანიძე (თავმჯდომარე), ვ. თოფურია (მდივანი), გ. ახვლედიანი, ვ. ბერიძე, აკ. გაწერელია, ვ. დონდუა, ა. დუდუჩავა, ვ. ეგნატაშვილი, პ. ინგოროყვა, ს. იორდანიშვილი, კ. კეკელიძე, ვ. კოტეტიშვილი, ს. ყაუხჩიშვილი, ს. შანშიაშვილი, არნ. ჩიქობავა, აკ. ჭყონია, მიხ. ჯავახიშვილი. ს. ჯანაშია.

იმავე ბრძანების მეორე პუნქტის მიხედვით, კომისიის მუშაობის სფეროში შედიოდა დამუშავება „ყველა იმ საკითხისა, რომლებიც უშუალოდ დაკავშირებულია ქართული ენის ნორმების მოწესრიგებასთან, თვისებისა და პროექტების შედგენა რესპუბლიკურ კომისიაში წარსადგენად“.

თუ როგორ ინტენსიურად მუშაობდა ეს კომისია, ჩანს კომისიის ოქმებიდან, რომლებიც დაცულია არნ. ჩიქობავას სახ. ენათმეცნიერების ინსტიტუტის არქივში. სხდომები ჩატარებულა 38

1936 წ. 10, 16, 22 თებერვალს, 4 მარტს, 4, 8 აპრილს და ა. შ. (თავმჯდომარე — ა. შანიძე, მდივნები: გ. თოფურია ს. იორდანიშვილი).

განუხილავთ შემდეგი საკითხები: 1. მსაზღვრელის შეთანხმება საზღვრულთან; 2. ნანათესაობითარი მსაზღვრელის შეთანხმება საზღვრულთან; 3. ჰ- და ს- პრეფიქსების ხმარებისათვის ზმნის ფორმებში; 4. რუსული და ი-ს გადმოცემა ქართულში; 5. ტფილისი თუ თბილისი; 6. გერმანული ei დიფთონგის გადმოცემა ქართულში...

გ. ახვლედიანს დაევალა წარმოედგინა პროექტი: „გერმანულ-ფრანგული ä, ö, ü-ს და ინგლისური a, u-ს გადმოცემა ქართულში“.

1936 წ. სატერმინოლოგია კომისია გარდაიქმნა სამეცნიერო ტერმინოლოგიის განყოფილებად და შევიდა ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტის („ენიმკის“) შემადგენლობაში, ხოლო 1941 წლიდან ე. ი. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის შექმნის პერიოდიდან იგი ენათმეცნიერების ინსტიტუტის სამეცნიერო ტერმინოლოგიის განყოფილებად იქცა.

საქართველოს განათლების სახალხო კომისარიატის (№122) მომართვისა და აკადემიის საქართველოს ფილიალის პრეზიდიუმის 1937 წლის 4 თებერვლის დადგენილების საფუძველზე „ენიმკის“ ქართველურ ენათა სექტორთან შეიქმნა სალიტერატურო ქართულისა და ქართული ორთოგრაფიის სამუშაო კომისია პროფ. ა. შანიძის თავმჯდომარეობით და შემდეგ პირთა მონაწილეობით: გ. ახვლედიანი, ვ. ბერიძე, აკ. გვახარია, გაბ. გოგუაძე, ი. გრიშაშვილი, ვ. ეგნატაშვილი, მ. ზანდუკელი, ვ. თოფურია (მდივანი), პ. ინგოროყვა, ს. იორდანიშვილი, კ. კეკელიძე, ვ. კოტეტიშვილი, ქრ. რაჭველიშვილი, მ. საყვარელიძე, ს. ყაუხჩიშვილი, ს. შანშიაშვილი, არნ. ჩიქობავა, სტ. ჩხენკელი, გ. წერეთელი, აკ. ჭყონია, ივ. ჯავახიშვილი. ს. ჯანაშია.

ბრძანების მეორე პუნქტი მოითხოვს: „კომისიის მუშაობა წარიმართოს იმ ვარაუდით, რომ დარჩენილ ძირითად საკითხთა (იხ. „სალიტერატურო ქართულის ნორმები“, I, 1936, თანდართული სია) განხილვა დამთავრდეს ა.წ. მაისის 31-ისათვის“.

17 თებერვლიდან იწყება კომისიის სხდომები. №1 ოქმის მიხედვით, სხდომა უნდა გამართულიყო თვეში ორჯერ 16 და 28

რიცხვებში, სალამოს 9 საათზე.

კომისიაში განსახილველ საკითხთა თეზისები ეგზავნებოდათ წევრებს ორი დღით ადრე. კომისიის მიერ მიღებული დასკვნები არ ქვეყნდებოდა, სანამ მათ არ დაამტკიცებდა განათლების სახალხო კომისარიატი.

საჭირო გამზდარა ქვეკომისიის შექმნა, რომელმაც ინტენსიურად იმუშავა 1937 წ. 23 აპრილიდან მაისის ბოლომდე.

ბუნებრივია, სალიტერატურო ენის ნორმალიზაციაზე ზრუნვა ამ კომისიას დაეკისრებოდა, ხოლო ტერმინოლოგიის კომისია ამიერიდან მაინც მთელ თავის ყურადღებას ქართული სამეცნიერო ტერმინოლოგიის რთულ, ფრიად საშურ საქმეს დაუთმოდა.

ცნობილ მიზეზთა გამო 1937 წელს საჭირო გახდა კომისიის შევსება, რის გამოც „ენიმკის“ დირექტორმა ს. ჯანაშიამ და კომისიის თავმჯდომარემ ა. შანიძემ წერილობით მოახსენეს განათლების კომისარს, რომ კომისიამ, რომელიც მუშაობდა განათლების სახალხო კომისარიატის მომართვის საფუძველზე, განიხილა რამდენიმე მნიშვნელოვანი სადავო საკითხი, დასამტკიცებელ-განსახილველი დარჩა ათამდე საკითხი და ორთოგრაფიული ლექსიკონის მასალები. კომისია სთხოვს კომისარს ახალი შემადგენლობის დამტკიცებას და აცნობებს, რომ შემადგენლობის შეცვლამდე წყვეტს მუშაობას. „ენიმკის“ დირექტორს განათლების კომისარისათვის უთხოვია აგრეთვე, რომ, თანახმად ვ. თოფურის განცხადებისა, ორთოგრაფიული ლექსიკონის მასალები ლიტერატურის ინსტიტუტიდან გადმოსულიყო „ენიმკის“ განკარგულებაში, რათა დაჩქარებით განეხილა ნორმათა კომისიას. ეს მასალები გადაეცა „ენიმკის“ და ამ მასალის საფუძველზე 1941 წ. გამოიცა ვ. თოფურისა და ივ. გიგინეიშვილის მიერ შედგენილი სასკოლო „ორთოგრაფიული ლექსიკონი“, რომელიც ემყარებოდა გამოქვეყნებულ ნორმებს.

საქართველოს სსრ კპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტის 1946 წ. 17 მაისის გადაწყვეტილებისა და საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს 1946 წ. 25 მაისის დადგენილებით (№139) საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ბრეზიდიუმთან ჩამოყალიბდა თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი კომისია, რომელშიც თავიდანვე შედიოდა თექვსმეტი კაცი: ს. ჯანაშია (თავმჯდომარე), ვ. თოფურია (მოადგილე), ივ. გიგინეიშვილი

(მდივანი), გ. ახვლედიანი, ვ. ბერიძე, შ. გამყრელიძე (გაზეთ „კომუნისტის“ სტილისტი), ს. იორდანიშვილი, კ. კეკელიძე, ნ. კეცხოველი, ბ. ნანიტაშვილი („კომუნისტის“ რედაქტორი), გ. ქიქოძე, ს. ყაუხჩიშვილი, ა. შანიძე, არნ. ჩიქოზავა, ს. ჩიქოვა-ნი, გ. წერეთელი.

ს. ჯანაშიას გარდაცვალების შემდეგ ივ. გიგინეიშვილი წევ-რად იქნა კომისიაში შეყვანილი და მდივნადაც დარჩა. პირველ ორ ოქმს, როგორც მდივანი, ხელს აწერს ვ. თოფურია, მესამე ოქმიდან — ივ. გიგინეიშვილი.

მინისტრთა საბჭოს დადგენილებით, კომისიას დაევალა:

1. ქართული სალიტერატურო ენის ზრდის პროცესში წარ-მოშობილი სადავო საკითხების შესწავლა და ნორმათა დადგენა.

2. 1936 წელს გამოქვეყნებული სალიტერატურო ქართუ-ლის ნორმების გადასინჯვა და დადასტურება.

3. დიდი ორთოგრაფიული ლექსიკონის შედგენა და გამო-საცემად მომზადება.

კომისიას შტატი არ ჰყოლია და მის სამუშაო აპარატს წარმოადგენდა ენის ინსტიტუტის ქართველურ ენათა განყოფი-ლება, რომელიც საჭირო მასალებს კრებდა ქართველ მწერალთა ნაწერებიდან და აწვდიდა კომისიას.

თავის მესამე სხდომაზე 1946 წლის 1 ივნისს კომისიამ განი-ხილა თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დადგენის პრინციპები (მომხსენებლები: ს. ჯანაშია, არნ. ჩიქო-ზავა) და სახელმძღვანელო დებულებებად მიიღო:

1. თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენა ეყრდნო-ბოდეს იმ ენას, რომელმაც ჩამოყალიბებული სახე მიიღო ილიას, აკაკის, ვაჟას ხელში (რადგანაც ცხოვრება ვითარდება და წინ მიდის, ენის განვითარება და წინსვლაც მისი თანმხლებია, ილია-სა და აკაკის ენა ამ შემთხვევაში ამოსავალია, საორიენტაცია).

2. სალიტერატურო ენა დაახლოებული უნდა იყოს ხალ-ხურ ენასთან (რაც ოდნავადაც არ ნიშნავს მის გაიგივებას ე. წ. გლეხურ ენასთან: ცოცხალი მეტყველების განვითარების ტენდენ-ციები ასახვას უნდა პოულობდეს სალიტერატურო ენაში).

¹ ა. შანიძე, მასალები კვ(ბ) ცკ-ის მდივან შადურისათვის: შეცნირება-თა აკადემიის ცენტრალური არქივი.

3. ანგარიში უნდა გაეწიოს ენის განვითარების ტენდენციებს (თუ საით მიდის იგი და რა სახეს იღებს. უპირატესობა ეკუთვნის ეკონომიურად და სახმარად ადვილ ფორმებს).

4. დიალექტები (აღმოსავლურიცა და დასავლურიც) ერთნაირ მონაწილეობას იღებენ ლექსიკის სფეროში, ფორმების მიმართ კი ამოსავალია სალიტერატურო ენა. „ენის იდიომატიკა, მორფოლოგია და სინტაქსი ეროვნულ-ხალხური უნდა იყოს, ამდენად ბუნებრივია „ხეები დგას“ და არა „ხეები დგანან“.

5. დაძლეულ უნდა იქნეს არქაიზმები.

6. უნდა აღიკვეთოს ინდივიდუალური წესით სიტყვათმთხზველობა¹.

ივ. გიგინეიშვილი წერს: „ამ კომისიის მნიშვნელობა სალიტერატურო ენის ნორმათა უნიფიკაციის საქმეში უსათუოდ დიდია. პირველად ამ კომისიის მუშაობის დროს გახდა ნორმების საკითხი მეცნიერული კვლევა-ძიების განუყრელი ნაწილი ჩვენში.

რამდენადაც სათანადო ენობრივ მასალას, საკვლევადიებო მასალას ამზადებდა... ენათმეცნიერების ინსტიტუტი. ამ საქმეს ხელმძღვანელობდა ინსტიტუტის დირექტორი ვ. თოფურია“².

სამი წლის (1946-48) მანძილზე კომისია საკმაოდ ინტენსიურად მუშაობდა, ჩატარდა 40 სხდომა. განხილულ იქნა 38 სადავო საკითხი, რომელთა უმეტესი ნაწილისათვის ნორმის დასადგენად შემუშავდა პროექტები, სახელდობრ:

1. ქართული ბუნქტუაციის პრინციპები;
2. სიტყვების პრაქტიკული დამარცვლა და გადატანა;
3. სიტყვაში გ ბგერის შენახვის, ჩართვისა და დაკარგვის წესები;

4. შერწყმული დანართის მართლწერა (**სახლ-მუზეუმი**);

5. მათემატიკური გამოთქმა: სათვლელზე ჩავიდეთ **რას** თუ **რა?**

6. ქართულად გამოქვეყნებულ ბრძანებულებებში გვარების გაწყობა ქართული ანბანის შესაბამისად;

7. ბერძნულიდან და ლათინურიდან მომდინარე **es, ps, et, pt** კომპლექსიან სიტყვათა გადმოცემა ქართულში;

¹ ა. შ ა ნ ი ძ ე, იქვე.

² იხ. თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმები, პირველი კრებული, თბ., 1970.

8. იო, ია, იბ-ს შემცველი რუსული და რუსულის გზით შემოსული სიტყვების გადმოცემა ქართულში.

9. რუსული უმახვილო ი-ს გადმოცემა ქართულში რუსულიდან ან რუსულის გზით ნასესხებ სიტყვებში (კონტროლი, კონსერვი, ... მაგრამ: კანტორა, პამიდორი...);

10. **-მა-ზე** დასრულებული ბერძნულ სიტყვათაგან ზედსართავის წარმოება **-ურ** სუფიქსით ქართულში (**დრამა — დრამატული** თუ **დრამული, დრამის, სადრამო...**);

11. ბუნძალტერისა და მისგან ნაწარმოებ სიტყვათა მართლწერა.

კომისიამ მიიღო გადაწყვეტილება, რომ შემუშავებული პროექტები ნორმებად დასამტკიცებლად სტამბური წესით დაბეჭდილი წარედგინათ მინისტრთა საბჭოსათვის.

1948 წლის ბოლოს კომისიის მუშაობა შეწყდა.

1952 წლის 23 თებერვალს ჩატარდა ერთი საგანგებო სხდომა, რომელსაც ესწრებოდნენ: ა. შანიძე (თავმჯდომარე), ვ. ბერიძე, ნ. ბერძენიშვილი, შ. გამყრელიძე, ივ. გიგინეიშვილი (მდივანი), ვ. ეგნატაშვილი, ვ. თოფურია, კ. კეკელიძე, არნ. ჩიქობავა, გ. წერეთელი¹.

მოისმინეს ნ. ბერძენიშვილის მოხსენება „ქართულ საკუთარ (აღამიანთა) სახელთა ფორმები“.

საკითხი ასე წარმოშობილა: საქართველოს სსრ კვ(ბ) ცკ-ში დასმულა საკითხი, რომ დაძლეულიყო სიტყვლე, რომელიც ბავშვთათვის სახელების დარქმევისას არსებობს და ერთგვარი ნორმები შემუშავებულეყო იმ ორგანიზაციებისათვის, რომლებიც ჩაწერას აწარმოებენ. სახელთა სიის შედგენა დაევალა ისტორიის ინსტიტუტს. გათვალისწინებულ იქნა დიდძალი მასალა: საისტორიო თხზულებები, საბუთები, მხატვრული ლიტერატურა, ფოლკლორული მასალები... სიებში (მოწონებულშიცა და დაწუნებულშიც) შეტანილია საკუთრივ **ქართული წარმოშობის ხალხური სახელები, უცხო (უმთავრესად ბერძნულ-ებრაული) სახელები**, რომლებიც ქრისტიანული ეკლესიის საშუალებით დაშვებულა ჩვენში და გაქართულდა, **აღმოსავლური წარმოშობის**

¹ სხდომის ოქმი დაცულია მეტყველების კულტურის განყოფილების არქივში, ს. ჯანაშიას კომისიის ოქმების შეკვრაში (№ 2 საქალაქი).

გაქართულებული სახელები, **მუსლიმანური** წარმოშობის სახელები.

კომისიის სხდომამ აუცილებლად მიიჩნია პრინციპების შემუშავება, რისთვისაც არჩეულ იქნა კომისია: ნ. ბერძენიშვილი (თავმჯდომარე), შ. გამყრელიძე, ვ. ეგნატაშვილი, ვ. თოფურია, გ. წერეთელი. შემუშავებული პრინციპების მიხედვით გაცხრილავდნენ სიას და ასე წარუდგენდნენ ნორმათა დამდგენ კომისიას დასამტკიცებლად¹.

1953 წლიდან ნორმათა დამდგენი კომისიის საქმიანობის გაძლოა მინისტრთა საბჭოს დაუკავშირდა. საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსთან შეიქმნა „თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი მუდმივი სახელმწიფო კომისია“. ამით ქართული სალიტერატურო ენის, როგორც სახელმწიფო ენის, შემდგომი დახვეწა-სრულყოფა და უნიფიცირება ორგანიზაციულად კიდევ უფრო მაღალ დონეზე დგება, სისტემატურ ხასიათს იღებს. კომისიის შემადგენლობაში შევიდნენ სადირექტივო ორგანოების (კპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტის, მინისტრთა საბჭოს, სამეცნიერო დაწესებულებების, მწერლობის წარმომადგენლები, პრესის მუშაკები, ქართული ენის სპეციალისტები... კომისიის მუშაობას ხელმძღვანელობდა მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე (სხვადასხვა დროს: გივი ჯავახიშვილი, ზურაბ პატარიძე, დიმიტრი ქართველიშვილი, ოთარ ჩერქეზია, ნოდარ ჭითანავა), შემდეგ — საქართველოს პრეზიდენტი: 1991 წელს — ზვიად გამსახურდია, 1995 წლიდან დღემდე — ელუარდ შევარდნაძე). 1953 წელს შექმნილი კომისიის შემადგენლობა ასეთი იყო:

1. გ. ჯავახიშვილი (კომისიის თავმჯდომარე) — საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე;
2. დ. მჭედლიშვილი — საქ. სსრ კპ(ბ) ცკ-ის მდივანი;
3. ი. აბაშიძე — მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე;
4. გ. ახვლედიანი — საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი;

¹ სახელების სარეკომენდაციო სიის შედგენაზე მუშაობა გაგრძელდა, პრინციპები ჩამოყალიბდა, დაიხვეწა და ეს სია პრინციპებთან ერთად გამოქვეყნდა როგორც „ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონის“ პირველ გამოცემაში (1968), ისე „თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების“ პირველ კრებულში (1970).

5. ალ. ბარამიძე — საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განყოფილების გამგე;

6. ნ. ბერძენიშვილი — საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი;

7. შ. გამყრელიძე — გაზ. „კომუნისტის“ მთავარი სტილისტი;

8. ივ. გიგინეიშვილი (კომისიის მდივანი) — ენათმეცნიერების ინსტიტუტის თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა განყოფილების გამგე;

9. ი. გრიშაშვილი — მწერალი, საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი;

10. ვ. თოფურია — საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი;

11. გ. ლეონიძე — მწერალი, საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი;

12. ქ. ლომთათიძე (თავმჯდომარის მოადგილე) — ენათმეცნიერების ინსტიტუტის დირექტორი; მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი;

13. ა. შანიძე — საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი;

14. არნ. ჩიქობავა — საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი;

15. გ. წერეთელი — საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ნამდვილი წევრი.

დროთა განმავლობაში კომისიას გამოაკლდნენ გარდაცვლილი წევრები: ნ. ბერძენიშვილი, ვ. თოფურია, ი. გრიშაშვილი, გ. ლეონიძე. 1970 წ. დასაწყისში კომისიის შემადგენლობა შეივსო. თავმჯდომარის მოადგილეებად დაინიშნენ ვ. სირაძე (მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილე), ვლ. ფანჩვიძე (ენათმეცნიერების ინსტიტუტის დირექტორი); კომისიის შემადგენლობაში დამატებით შეყვანილ იყვნენ: გრ. აბაშიძე (მწერალთა კავშირის პირველი მდივანი), მიხ. გოგიჩაიშვილი (ცკ-ის მდივანი შესაბამის დარგში), თ. ლაშქარაშვილი (განათლების მინისტრი), გ. შალამბერიძე (ახალი ქართული ენის კათედრის პროფესორი), შ. ძიძიგური (თსუ ახალი ქართული ენის კათედრის გამგე), გ. ჯიბლაძე (უმადლესი განათლების მინისტრი). რამდენიმე ხნის შემდეგ კომისიიდან ამოირიცხა კიდევ ორი გარდაცვლილი წევ-

აპარატი — სამეცნიერო ბაზა „თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა განყოფილება“ (ხელმძღვანელი — ივ. გიგინეიშვილი)¹. განყოფილებას დაევალა მართლწერის, მორფოლოგია-სინტაქსის, ლექსიკა-სტილისტიკისა და ტერმინოლოგიის საორჭოფო საკითხთა გამოვლენა, რისთვისაც ის სისტემატურად შესწავლიდა ბეჭდვით პროდუქციას — ქართულ პრესას, სასკოლო თუ უმაღლესი სასწავლებლების სახელმძღვანელოებს, მნატვრულ, სამეცნიერო და პოლიტიკურ ლიტერატურას, ასევე ოფიციალურ დოკუმენტებს...

სადავო საკითხთა მეცნიერული შესწავლა პირველ რიგში გულისხმობს: (1) საკითხის წარმოშობისა და განვითარების მიმონილვას (როგორ, როდის და რატომ გაჩნდა ეს საკითხი, ე. ი. როგორია მისი ისტორია); (2) ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ენის განვითარების ტენდენციის დადგენას; (3) პარალელურ სადავო ფორმათაგან სალიტერატურო ენისათვის უფრო მართებული, მისაღები ფორმის მიკვლევასა და მის დასამკვიდრებლად სათანადო ნორმის პროექტის შემუშავებას, (4) მთელი ამ ენობრივი ანალიზისა და მიღებული დასკვნის მეცნიერულ დასაბუთებას.

განყოფილებაში შემუშავებულ ნორმის პროექტს იხილავს ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭო, რომელიც მას დასამტკიცებლად წარუდგენს ნორმათა დამდგენ სახელმწიფო კომისიას.

რაც შეეხება 1953 წელს შექმნილ თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენ მუდმივ სახელმწიფო კომისიას (თავმჯდომარე გ. ჯავახიშვილი), მან მუშაობა დაიწყო ცოტა მოგვიანებით, 1954 წლის 4 ოქტომბრიდან.

კომისიის დანიშნულება-მოვალეობა ასე იქნა განსაზღვრული: „გაეწიოს ხელმძღვანელობა ქართული სალიტერატურო ენის განვითარების პროცესს იმ მიზნით, რომ ქართული სალიტერატურო ენა იყენებდეს მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის პროცესში შექმნილ საგანძურს, იყოს მაქსიმალურად მონოლითური, ქვემარტად ხალხური და ჯეროვნად მოემსახუროს ქართველ ხალხს, როგორც კულტურის წინსვლის იარაღი. ამისათვის კომისია იხილავს სადავო საკითხთა შესახებ მეცნიერულად დამუშავებულ

¹ იქვე, სხდომის ოქმი № 15, 1953, 18.VI. 1966 წლიდან განყოფილებას ეწოდა: „ქართული მეტყველების კულტურის განყოფილება“.

ნორმათა პროექტებს. მოწონების შემთხვევაში ამტკიცებს მათ ნორმებად, განსაზღვრავს საჭიროებისამებრ დასაშვებ პარალელურ ფორმებს (ერთ-ერთისათვის უპირატესობის მინიჭებით), იხილავს ზოგი მეტად რთული ტერმინის საკითხს, აგრეთვე კერძო პირის მიერ წამოყენებულ, განსაკუთრებით მნიშვნელოვან წინადადებებს (ასე განიხილეს, მაგ., ა. შანიძის წინადადება მთავრული ასოების გამოყენების შესახებ, ასევე გაზ. „თბილისში“ გამოქვეყნებული განცხადებებისათვის გარკვეული წესის დადგენის შესახებ... პროფესორების თ. წერეთლის, გ. ქვანიასა და ს. ფურცელაძის განცხადება ტერმინების „უმაღლესი საბჭოს“ და „უმაღლესი სასამართლოს“ ნაცვლად „უზენაესი საბჭოსა“ და „უზენაესი სასამართლოს“ ხმარების შესახებ; კომისიამ განიხილა და დაადგინა სახელწოდება „სახალხო დემუტატა (დემუტატების) საბჭო“ და ა. შ.). კომისია „საერთო ხელმძღვანელობას უწევს ქართული ენის ორთოგრაფიული და სინონიმთა ლექსიკონების, ტაბულებისა თუ სხვა დამხმარე საშუალებათა დამუშავებას, რაც ხელს შეუწყობს ერთიანი სალიტერატურო ენის ნორმათა დადგენასა და დახვეწას; კონტროლს უწევს დადგენილი ნორმების დანერგვას სახელმწიფო დაწესებულებებში, სკოლებში, რედაქცია-გამომცემლობებში“¹.

რაც შეეხება ნორმათა დადგენის პრინციპებს, ეს პრინციპები, არნ. ჩიქობავას მოხსენების მიხედვით შემუშავებული და 1935 წ. დამტკიცებული ნორმათა დამდგენი სახელმწიფო კომისიის მიერ, 1954 წლის 4 ოქტომბერს კომისიის პირველ სხდომაზევე კიდევ ერთხელ განიხილეს და გარკვეული მსჯელობის შემდეგ მიიღეს.

არნ. ჩიქობავამ სხდომას გააცნო ნორმათა პრინციპების დასადგენად აუცილებლად გასათვალისწინებელი დებულებები:

1. სალიტერატურო ენის განვითარება არის პროცესი;
2. ვინაიდან სალიტერატურო ენის მართებული გზით განვითარება სახელმწიფოებრივი საკითხია, ამ პროცესს ხელმძღვანელობს სახელმწიფო (წინათ სალიტერატურო ენის

¹ საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი მუდმივი სახელმწიფო კომისიის მიერ გაწეული მუშაობის შედეგები და უახლოესი ამოცანები, თბილისი, 1981, 15 გვ.

ნორმათა საკითხს სამეცნიერო წრეები ამუშავებდნენ, მთავრობა ამის შესახებ დადგენილებას არ იღებდა);

3. სალიტერატურო ენა უნდა იყოს ერთი და ერთი-ანი;

4. ეს ენა უნდა იყოს ხალხური (საორიენტაციოდ გამოიყენება ქართლური და კახური კილოები);

5. სალიტერატურო ენა ახლა კი არ იქმნება, არამედ იგი ითვისებს იმას, რაც მრავალსაუკუნოვანი განვითარების შედეგად შექმნილა, ამდენად აუცილებლად გასათვალისწინებელია ქართული ენის ტრადიციულობა;

6. სალიტერატურო ენა ცვალებადია. აქედან გამომდინარე, ნორმის დადგენისას საყრდენია ისტორიზმის პრინციპი;

7. დიდი როლი ენიჭება ენის განვითარების ტენდენციას (მოდვე ფორმათაგან მიიღება ის, რომელსაც მხარს უჭერს განვითარების ტენდენცია);

8. ძირითადი პრინციპების მიხედვით, პარალელურ, მოცი-ლე ფორმათაგან უპირატესობა ენიჭება იმას, რომელიც გამარ-თლებულია ქართული ენის თანამედროვე გრამატიკული სის-ტემით, უფრო გავრცელებულია, უფრო შეესაბამება ქართუ-ლი ენის განვითარების ტენდენციებს, წარმოების მხრივ უფ-რო მარტივია და აზრობრივად — უფრო ნათელი.

ვინაიდან ნორმას ვუდგენთ ობიექტურ სინამდვილეს — ცოცხალ ენას, მეთოდი უსათუოდ უნდა იყოს ობიექტური ანალიზის მეთოდი (ეს დებულება მკვეთრად უპირისპირდება უფრო ადრე ნორმათა დასადგენად გამოყენებულ „კეთილხმოვა-ნების პრინციპს“, რომელიც თავისი ბუნებით სუბიექტურია).

შემდეგ სხდომაზე კომისიამ დაამტკიცა ნორმათა დადგენის პრინციპები (ნორმათა პრინციპების შესამოწმებლად ამოსავლად მიჩნეულ იქნა ძველი თუ ახალი ლიტერატურული ან ცოცხალი მეტყველება, ანდა სამივე ერთად. ხოლო ენის სპეციფიკა, რასაც უნდა ეყრდნობოდეს თვით პრინციპების დადგენა, გულისხმობს შემდეგ ძირითად მხარეებს: 1. ენა სისტემაა; 2. ენა სოცია-ლური მოვლენაა; 3. ენა აზროვნებისა და ურთიერთობის იარაღია).

თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების დამდგენი მუდმივი სახელმწიფო კომისია გ. ჯავახიშვილის თავ-

მჯდომრეობით თავისი საკმაოდ ხანგრძლივი მოღვაწეობის პერიოდში სისტემატურად მუშაობდა ძირითადი ამოცანის შესასრულებლად — იზილავდა ნორმათა პროექტებს, აკანონებდა სალიტერატურო ენის ნორმებს. კომისიამ კიდევ ერთხელ განიხილა, დააზუსტა და შეაგრო 1930-იან და 40-იან წლებში სახელმწიფო კომისიების მიერ სადავო საკითხთა შესახებ შემუშავებული ნორმები, ხოლო ენათმეცნიერების ინსტიტუტის მიერ წარმოდგენილი ახალი პროექტები დაამტკიცა ნორმებად.

1975 წლის 23 სექტემბერს კომისიამ საგანგებოდ განიხილა ეკონომიკის დარგის რამდენიმე სპეციალური ტერმინი, რომელთა შესახებაც ეკონომისტთა შორის დიდი ხანია დავა წარმოებდა და შეთანხმების მიღწევა არ ხერხდებოდა. რამდენიმე სხდომაზე მსჯელობის შემდეგ კომისიამ დაადგინა, რომ უნდა იხმარებოდეს:

1) **ეკონომიკური**, — თუ ეს ზედსართავი სახელი ნაწარმოებია სახელისაგან **ეკონომიკა** (ეკონომიკური პოლიტიკა, ეკონომიკური პროცესები, ეკონომიკური კრიზისი, ეკონომიკური გამოკვლევა...) და **ეკონომიური**, — თუ ეს ზედსართავი ნაწარმოებია სახელისაგან **ეკონომია** (ეკონომიური მეთოდი, ეკონომიური მანქანა, ეკონომიური მასალები...);

2) კომისიამ შესაძლებლად მიიჩნია დაეშვა ხმარება პარალელური ტერმინებისა **აღწარმოება** და **კვლავწარმოება**, რომლებიც რუსული **воспроизводство**-სა და ევროპული **რეპროდუქციის** კალკები, ოღონდ უპირატესობა მიეცა **კვლავწარმოებას**. მისგან ზმნურ ფორმათა წარმოებისას საწარმოებელ ფუძედ მხოლოდ ზმნური ფუძე (**წარმოება**) იქნა გამოსაყენებლად რეკომენდებული, **კვლავ** ელემენტი კი მიღებულ ფორმას წინ უნდა დაერთოს და დეფინით გამოიყოს: **კვლავ-აწარმოებს** (და არა აკვლავწარმოებს), **კვლავ-აწარმოვა**, **კვლავ-წარმოებული**, **კვლავ-საწარმოებელი** და ა. შ.;

3) დადგინდა ზოგი სხვა ტერმინიც: **Производительные силы** — **საწარმოო ძალები**; **Домашнее производство** — **საშინაო წარმოება**, **домашняя промышленность** — **საშინაო მრეწველობა**, **семейное производство** — **საოჯახო წარმოება** და სხვ.; **Кустарь** — **შინამრეწველი**, **кустарная промышленность** — **შინამრეწველობა**.

სალიტერატურო ენის ძირითადი სადავო ფორმების მოგვა-

რებამ, ნორმების დადგენამ და დამტკიცებამ დიდად შეუწყო ხელი ვარლამ თოფურიას და ივანე გიგინეიშვილის მიერ „ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონის“ დამუშავებასა და გამოცემას (რედაქტორი ვ. თოფურია, 1968 წ. 024+1094 გვ.). ეს პირველი ვრცელი ორთოგრაფიული ლექსიკონია ქართული ენისა. მანამდე სამჯერ (1941, 1946 და 1949 წ.წ.) გამოიცა იმავე ავტორთა მიერ შედგენილი სასკოლო ორთოგრაფიული ლექსიკონი.

ნორმათა დამდგენი სახელმწიფო კომისიის გადაწყვეტილებით, მოეწყო ორთოგრაფიული ლექსიკონის განხილვა, რომელშიც მონაწილეობდნენ მწერლები, მეცნიერები, უმაღლესი და საშუალო სასწავლებლების პედაგოგები...

ვინაიდან ესოდენ ფართოდ გამოსაყენებელი ლექსიკონი შედარებით მცირე ტირაჟით იყო გამოცემული, კომისიამ საჭიროდ მიიჩნია მისი მეორედ გამოცემა (რაც მხოლოდ ოცდაათი წლის შემდეგ — 1998 წელს — განხორციელდა).

ნორმების დამდგენი სახელმწიფო კომისიის სისტემატური მუშაობის შედეგად მრავალი ნორმა იქნა დადგენილი და სავალდებულოდ გამოცხადებული. ასე რომ, აუცილებელი გახდა მათი ნაწილ-ნაწილ მაინც გამოქვეყნება, რომ მთლიანი კრებულის გამოსვლამდე მიღებული ნორმები ხელმისაწვდომი გამხდარიყო ყველასათვის. ჯერ კიდევ 1965 წ. კპ(ბ) ცენტრალური კომიტეტისა და მინისტრთა საბჭოს დადგენილებით (1965, 26 ივნისი, № 399) ენათმეცნიერების ინსტიტუტს დაევალა პერიოდულად განაკვეთების სახით გამოსაცემად მოემზადებინა თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი მუდმივი სახელმწიფო კომისიის მასალები წელიწადში ოცი პირობითი თაბახის რაოდენობით, მისი გამოცემა კი დაეკისრა მინისტრთა საბჭოს ბეჭდვითი სიტყვის სახელმწიფო კომიტეტს. მაგრამ 1966 წ. 15 მარტის დადგენილებით (№ 162) ეს გადაწყვეტილება გაუქმდა და მეცნიერებათა აკადემიას დაევალა, ნორმათა კრებულის გამოცემა ერთ წიგნად.

1970 წ. გამოქვეყნდა „თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმები“, კრებული პირველი (რედაქტორი ივ. გიგინეიშვილი, XV+301 გვ.), რომელშიც შეტანილი ნორმები განხილული და დამტკიცებულია საქართველოს მინისტრთა საბჭოსთან არსებული თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორ-

მათა დამდგენი კომისიის მიერ.

ჯერ 1968 წელს გამოცემულ „ქართული ენის ორთოგრაფიულ ლექსიკონს“, ხოლო შემდეგ — 1970 წელს გამოქვეყნებულ „თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების“ პირველ კრებულს დამატების სახით ერთვის ადამიანთა საკუთარი სახელების სარეკომენდაციო სია, რომელიც შემუშავებულია საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის საზოგადოებრივ მეცნიერებათა განყოფილების მიერ გამოყოფილი სპეციალური კომისიის მიერ (თავმჯდომარე ისიდორე დოლიძე, წევრები: ი. აბულაძე, ნ. ბერძენიშვილი, ივ. გიგინეიშვილი, ვ. თოფურია, ნ. კეცხოველი, ქ. ლომთათიძე, ა. შანიძე, არნ. ჩიქობავა, გ. წერეთელი).

განმარტებითი წერილი „ადამიანთა სახელების სარეკომენდაციო სიის შედგენილობის შესახებ“ დაწერილია ივ. გიგინეიშვილის მიერ¹.

კომისიის ხელშეწყობით დაიწყო ენათმეცნიერების ინსტიტუტის მეტყველების კულტურის განყოფილების კრებულის „ქართული სიტყვის კულტურის საკითხების“ გამოსვლა. პირველი წიგნი გამოვიდა 1972 წელს. დღემდე გამოსულია თერთმეტი წიგნი: I-V წიგნები **ივანე გიგინეიშვილის** რედაქტორობით (II — 1979, III — 1980, IV — 1981, V — 1983), ხოლო VI-XI წიგნები — **შუქია აფრიდონიძის** რედაქტორობით (VI — 1984, VII — 1985, VIII — 1988, IX — 1989, X — 1993, XI — 1998). კრებულებში იბეჭდება წერილები სალიტერატურო ენის სხვადასხვა სფეროდან: მართლწერა, სიტყვაწარმოება, სახელის ბრუნებასა და ზმნის უღვლილებასთან, ასევე სიტყვათა შეწყობასთან დაკავშირებული საკითხები, უცხო ენებიდან შემოსული სიტყვების ქართულად გადმოცემის წესების შესახებ და სხვ. აქვეა მოთავსებული მიმოხილვები ჟურნალ-გაზეთების, საშუალო და უმაღლესი სასწავლებლების სახელმძღვანელოთა, აგრეთვე სამეცნიერო ლიტერატურის ენის სიწმინდის საკითხებზე და ა. შ.

„კრებულში გამოქვეყნებული წერილები სალიტერატურო ენის ნორმებს შეეხება. ამ წერილებში გათვალისწინებულია საკითხის ისტორია, გამოკვლეულია თანამედროვე სალიტერატურო

¹ თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმები, კრებული პირველი, თბ., 1970, გვ. X.

ენაში არსებული ვითარება და ნაჩვენებია მოკლენის განვითარების ტენდენცია. ზოგი საკითხის შესახებ, ბუნებრივია, აზრთა სხვადასხვაობა არსებობდეს, ეს საკითხთა შემდგომს განიხილავს გულისხმობს. ამის შემდეგ დაედება ეს მასალა საფუძვლად ნორმათა პროექტებს, რომლებიც თანამედროვე ქართულ სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენ კომისიას წარედგინება¹, — ასე განმარტავს კრებულის მიზანდასახულობასა და მნიშვნელობას რედაქტორი პირველი წიგნის წინასიტყვაობაში.

კომისია დიდ დახმარებასა და საერთო ხელმძღვანელობას უწევდა ადამიანის საკუთარ სახელთა და გეოგრაფიულ სახელთა ორთოგრაფიული ლექსიკონების გამოსაცემად მომზადებას.

ქართული (საბჭოთა) ენციკლოპედიის (ქსე) გამოცემასთან დაკავშირებით აუცილებელი და მეტად საშური გახდა უცხოურ პირთა და გეოგრაფიულ სახელთა ქართულად გადმოცემის წესების შემუშავება და სათანადო ორთოგრაფიული ცნობარების გამოცემა. ამ საკითხის გამო ჯერ კიდევ 1966 წლის 15 მარტს იქნა მიღებული დადგენილება საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსა და კპ(ბ) ცკ-ის მიერ. 1970 წ. 25 მაისს მინისტრთა საბჭომ განიხილა ამ დადგენილების შესრულების საკითხი და მიიღო დადგენილება (№ 298), რომლის მიხედვითაც ქსე-ს სათანადო [ლიტერატურული კონტროლის] რედაქციას დაევალა მოემზადებინა და ენათმეცნიერების ინსტიტუტისათვის გადაეცა ლექსიკონებისათვის საჭირო მასალა (ენციკლოპედიის სიტყვანის ფარგლებში), ხოლო ენათმეცნიერების ინსტიტუტს — განეხილა ეს მასალა და 1971 წლის ბოლოსათვის გამოსაცემად მოემზადებინა ლექსიკონი.

ქსე-ს რედაქციაში სატრანსკრიფციო ჯგუფისა (ხელმძღვანელი კონა გიგინეიშვილი, მისი გარდაცვალების შემდეგ — ივ. გიგინეიშვილი) და სხვადასხვა უცხო ენის, აგრეთვე სხვადასხვა დარგის სპეციალისტთა ერთობლივი ძალისხმევით შემუშავდა უცხოურ საკუთარ სახელთა ქართულად გადმოცემის წესები, რომელთა პირველი პროექტი — ბერძნული და რომაული პირთა და გეოგრაფიული სახელების ქართულად გადმოტანის წესები — ნორმების დამდგენმა სახელმწიფო კომისიამ განიხილა და დაამ-

¹ ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები, წიგნი პირველი, 1972, გვ. 6.

ტკიცა 1975 წ. 23 მარტის სხდომაზე. მოგვიანებით (1987) კომისიამ დაამტკიცა აგრეთვე ჯერ საბჭოთა კავშირის გეოგრაფიული სახელების, შემდგომ კი (1996 წ.) უცხოურ პირთა და გეოგრაფიული სახელების ქართულად გადმოცემის წესები, რომლებიც შევა „თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების“ მეორე კრებულში.

ენათმეცნიერების ინსტიტუტისა და ქართული ენციკლოპედიის თანამშრომლობის შედეგად და კომისიის დიდი ხელისშეწყობით წლების მანძილზე მომზადდა და 1980-იან წლებში გამოიცა ხუთი ორთოგრაფიული ლექსიკონი:

1. **ბერძნული და რომაული საკუთარი სახელების ორთოგრაფიული ლექსიკონი** (შეადგინა კონა გიგინეიშვილმა; რედაქტორები — ივ. გიგინეიშვილი, აკ. ურუშაძე, მ. ჭაბაშვილი), თბ., 1985;

2. **საქართველოს სსრ გეოგრაფიული სახელების ორთოგრაფიული ლექსიკონი** (რედაქტორები: ც. აფხაზავა, ივ. გიგინეიშვილი, ა. კობახიძე, დ. უკლება, მ. ჭაბაშვილი), თბ., 1987;

3. **საბჭოთა კავშირის გეოგრაფიული სახელების ორთოგრაფიული ლექსიკონი** (რედაქტორები: შ. აფრიდონიძე, თ. ზურაბიშვილი), თბ., 1987;

4. **საზღვარგარეთის ქვეყნების გეოგრაფიული სახელების ორთოგრაფიული ლექსიკონი** (რედაქტორები: ა. კობახიძე, მ. ჭაბაშვილი), თბ., 1989;

5. **უცხოური პირთა სახელების ორთოგრაფიული ლექსიკონი** (რედაქტორები: ა. კობახიძე, მ. ჭაბაშვილი), თბ., 1989.

ამ დიდ სამუშაოში ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ქართული მეტყველების კულტურის განყოფილების თანამშრომლებიც აქტიურ მონაწილეობას იღებდნენ.

აღნიშნულ დიდ სამუშაოებთან ერთად, კომისია თავის გადაუდებელ ამოცანად მიიჩნევდა დადგენილ ნორმათა ბოპულარიზაციას, მათს დანერგვასა და დაცვას. საქართველოს კპ(ბ) ცენტრალურმა კომიტეტმა და მინისტრთა საბჭომ 1966 წლის 15 მარტს მიიღეს დადგენილება (№ 162): „თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის უნიფიცირებულ ნორმათა დანერგვის დონისძიებათა შესახებ“. ამ ერთობლივი დადგენილების შესრულებ-

ბას მუდმივი კონტროლი ეწეოდა. 1970 წ. 21 მაისს მინისტრთა საბჭოს სხდომაზე, რომელიც ზემოაღნიშნული საკითხის შესრულებას ისახავდა მიზნად, გადაწყდა: ამ დადგენილების შესაბამისად, სისტემატურად შეისწავლებოდეს ცენტრალური და რაიონული გაზეთების ენა მათში სალიტერატურო ენის ნორმების დაცვის თვალსაზრისით.

ამ მიზნით ქართული მეტყველების კულტურის განყოფილების თანამშრომლებმა შეისწავლეს უახლოესი ხუთი წლის ჟურნალ-გაზეთების ენა. გამოირკვა, რომ ქართულ პრესაში ბევრი რამ გამოსწორდა და მართებული ფორმები იხმარება, მაგრამ მაინც არის სერიოზული ხარვეზები, შეცდომები, უზუსტობანი, დარღვევები. მთლიანად გაზეთების ენის მიმოხილვას მიეძღვნა განყოფილების კრებულის „ქართული სიტყვის კულტურის საკითხების“ მესამე წიგნი (1980 წ.).

პრესის ენის დახვეწა-გაუმჯობესებისა და ნორმათა დაცვის ხელის შეწყობის მიზნით საქართველოს **ჟურნალისტთა კავშირთან შეიქმნა ენისა და სტილის კომისია**. ამ კომისიის ენათმეცნიერმა წევრებმა (ქართული მეტყველების კულტურის განყოფილების თანამშრომლებმა) საგანგებოდ შეისწავლეს უკანასკნელი წლების ჟურნალისტების ენა, მონაწილეობა მიიღეს ბიჭვინთაში მოწყობილ თათბირ-სემინარის მუშაობაში (წარმოადგინეს რაიონული გაზეთების ენისა და სტილის ანალიზი, მიმოხილვა); მათვე წაუკითხეს ლექციები საქართველოს სსრ კპ(ბ) ცენტრალურ კომიტეტთან არსებულ კვალიფიკაციის ასამაღლებელ კურსებზე მოვლინებულ ჟურნალისტებს.

უნიფიცირებული ნორმების პოპულარიზაციისა და დანერგვის მიზნით პრესაში შემოღებულ იქნა რუბრიკა „ქართული სალიტერატურო ენის საკითხები“, გაზ. „თბილისში“ — „ვინ ამბობს ჩართულ ენას?“. პრესაში იბეჭდებოდა სტატიები ქართული სალიტერატურო ენის სიწმინდის დაცვის შესახებ. 1983 წელს ენათმეცნიერების ინსტიტუტის მეტყველების კულტურის განყოფილება მონაწილეობას იღებდა გაზ. „კომუნისტის“ სარედაქციო თათბირებში, რომლებზედაც იმართებოდა სპეციალური მსჯელობა სალიტერატურო ენის სიწმინდისა და ნორმალიზაციის საკითხებზე.

ყურადღების გარეშე არ დარჩენილა არც დარღვევები რა-

დიოსა და ტელევიზიაში. 1979 წლის ივნისიდან მოყოლებული, რეგულარულად ტარდებოდა რადიოსაუბრების სერია „ქართული სალიტერატურო ენის სიწმინდისათვის“, რომელსაც უძღვებოდა ივ. გიგინეიშვილი. გადაცემაში მონაწილეობდნენ აკადემიკოსები: არნ. ჩიქობავა, ქ. ლომთათიძე, ივ. გიგინეიშვილი, ქართული მეტყველების კულტურის განყოფილების თანამშრომლები (ეს სერია ვრძელდებოდა თითქმის ხუთი წლის განმავლობაში). მათივე ძალებით მომზადდა და გადაიცა ვრცელი ტელესაუბარი სალიტერატურო ქართულის ნორმალიზაციის საკითხების შესახებ.

1980-იან წლებში საქართველოს რადიომაუწყებლობისა და ტელევიზიის სახელმწიფო კომიტეტის თხოვნით ამავე განყოფილების თანამშრომლებმა დაამუშავეს ორი წლის განმავლობაში რადიოთი და ტელევიზიით გადაცემული ტექსტობრივი მასალა და მისი ენობრივი ანალიზი შემაჯამებელი მოხსენების სახით წარმოადგინეს კომიტეტის კოლეგიის გაფართოებულ სხდომაზე. ამავე ხანებში სატელევიზიო პროგრამა „მოამბემ“ შემოიღო რუბრიკა „ენა დედაა ერისა“, რომელსაც იმხანად უძღვებოდა ლ. ღვინჯილია.

მასწავლებლებში სალიტერატურო ენის ცოდნის ფართო პროპაგანდის მიზნით ლიტერატურის ინსტიტუტთან ერთად მასწავლებელთა სახლში დაარსდა „ენისა და ლიტერატურის უნივერსიტეტი“, რომელშიც სისტემატურად იკითხებოდა ლექციები ქართული სალიტერატურო ენის, მისი ნორმალიზაციისა და ენის სიწმინდის საკითხებზე. უფრო მოგვიანებით, (1970-80-იანი) წლების მიანძილზე ამავე საშუაოს ეწეოდნენ ენათმეცნიერების ინსტიტუტის თანამშრომლები საზოგადოება „ცოდნის“ ხაზით.

ყურადღება მიექცა დაწესებულებებისა და მალაზიების ფირნიშებს, თეატრისა და კინოს აფიშებს, განცხადებებს, იარლიყებს, გამოფენილი საქონლის წარწერებისა და მისთ. ტექსტებს. დიდი ყურადღება ექცეოდა სამეცნიერო-ტექნიკურ ცენტრების სრულყოფას.

კომპარტიის კალინინის რაიკომის ინიციატივით შეიქმნა სალიტერატურო ენის ნორმათა დანერგვის საზედამხედველო კომისია, რომელიც კონტროლს უწევდა ნორმების დაცვასა და დანერგვას რაიონის ტერიტორიაზე არსებულ დაწესებულება-ორგანიზაციებში.

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი მუდმივი სახელმწიფო კომისია 1981 წლის 16 იანვარისათვის ასეთი შემადგენლობისაა:

- ზ. პატარიძე (თავმჯდომარე) — მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე;
- გ. ენუქიძე (მოადგილე) — კპ(ბ) ცკ-ის მდივანი;
- ვ. სირაძე (მოადგილე) — მინისტრთა საბჭოს თავ-რის მოადგილე;
- ო. ჩერქეზია (მოადგილე) — მინისტრთა საბჭოს თავ-რის მოადგილე;
- გრ. აბაშიძე — შოთა რუსთაველის სახელობის ბრემიების კომიტეტის თავმჯდომარე;
- ი. აბაშიძე — ქართული საბჭოთა ენციკლოპედიის მთავარი რედაქტორი, აკადემიკოსი;
- ალ. ბარამიძე — ლიტერატურის ინსტიტუტის დირექტორი, აკადემიკოსი;
- გ. ბედინეიშვილი — გაზ. „კომუნისტის“ რედაქტორი;
- ივ. გიგინეიშვილი (კომისიის მდივანი) — ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ქართული მეტყველების კულტურის განყოფილების გამგე;
- რ. დვალი — აკადემიკოსი;
- ნ. დუმბაძე — მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე;
- თ. ლაშქარაშვილი — უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის მდივანი;
- ქ. ლომთათიძე — ენათმეცნიერების ინსტიტუტის დირექტორი, აკადემიკოსი;
- კ. ლორთქიფანიძე — აღმანახ „განთიადის“ რედაქტორი;
- ე. მალრაძე — საქ. სსრ გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა და წიგნის ვაჭრობის საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის თავ-რე;
- ი. ქავთარაძე — თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ახალი ქართული ენის კათედრის გამგე;
- ო. ქინქლაძე — საქართველოს სსრ განათლების მინისტრი;
- ა. შანიძე — აკადემიკოსი;
- არნ. ჩიქობავა — აკადემიკოსი;
- დ. ჩხიკვიშვილი — საქ. სსრ უმაღლესი და საშუალო განათლების მინისტრი, მეცნ. აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი;
- შ. ძიძიგური — საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ენისა და ლიტერატურის განყოფილების აკადემიკოს-მდივანი;
- ე. ხარაძე — საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდენტი;

გ. ჯიბლაძე — საქ. სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი.

1981 წ. 16 იანვრის სხდომაზე სახელმწიფო კომისიამ განიხილა წარმოდგენილი პროექტები და მიიღო ნორმები შემდეგ საკითხებზე:

— მიცემითი და სახელობითი ბრუნვების გაქვეავებულ ფორმათა გამოყენება დროის გამოხატვისას;

— საზღვრული სახელის რიცხვი რამდენიმე მსაზღვრელთან;

— სადაურობის სახელთა წარმოება **-ეთ** და **-ის** დაბოლოებითან გეოგრაფიულ სახელთაგან;

— **ავადმყოფობს** და **შეურაცხყოფს** ტიპის ზმნათა პირველი პირის ფორმათა მართლწერა;

— კაუზატივის ფორმათა მართლწერა.

იმავე სხდომაზე კომისიამ მოისმინა ენათმეცნიერების ინსტიტუტის სამეცნიერო ტერმინოლოგიის გამგის რ. ლამბაშიძის მოხსენება თემაზე: „ტერმინოლოგიური მუშაობა ჩვენში და მისი გაუმჯობესების გზები“; იმავე წლის 8 აპრილის სხდომაზე კი დამტკიცდა შემდეგი პროექტები: 1. საზღვრულის რიცხვი გაურკვეველი სიმრავლის აღმნიშვნელ მსაზღვრელთან; 2. **ნა-** — **-ეგ** და **ნა-** აფიქსებით სიტყვათა წარმოებასთან დაკავშირებული ზოგი საკითხი.

ანალოგიური საკითხები განიხილებოდა როგორც წინა, ისე მომდევნო წლებში ჩატარებულ სხდომებზედაც¹.

მეცნიერული გამოკვლევები ამ საკითხთა შესახებ წინასწარ ქვეყნდებოდა კრებულში „ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები“.

1982 წლის კვარტალურ გეგმას, რომელიც, ცხადია, შედგენილი იყო 1981 წლის ბოლომდე, მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარე ზ. პატარიძე აწერდა ხელს. გეგმა ვარაუდობდა კვლავაც სადავო საკითხების მოძიებას, პროექტების შემუშავებასა და დამტკიცებას. ამის პარალელურად კომისიამ წინ წამოსწია **მიღებულ ნორმათა გავრცელებისა და დანერგვის პრობლემები**. საამისოდ საჭიროდ იქნა მიჩნეული **პოლიტიკური და სამეცნიერო ლიტერატურის ენის შესწავლა** ნორმათა დაცვის

¹ საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი მუდმივი სახელმწიფო კომისიის მიერ გაწეული მუშაობის შედეგები და უახლოესი ამოცანები, თბილისი, 1981 წ.

თვალსაზრისით და სათანადო რეკომენდაციების მომზადება; ასევე რესპუბლიკის სასწავლებლებში ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლების გაუმჯობესებისათვის გათვალისწინებული სათანადო შემოწმებები; ჟურნალ-გაზეთების რედაქტორთა და ლიტერატურულ მუშაკთა, გამომცემლობების ხელმძღვანელების, საქინფორმისა და სხვა ანალოგიური დაწესებულება-ორგანიზაციების მუშაკთა თათბირზე სალიტერატურო ენის უნიფიცირებულ ნორმათა განხილვა და ა. შ.

1982 წ. [8] ივლისის № 496 დადგენილებით დამტკიცდა ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი მუდმივი სახელმწიფო კომისიის ახალი შემადგენლობა: დიმიტრი ქართველიშვილი (თავმჯდომარე), გურამ ენუქიძე (მოადგილე), ვიქტორია სირაძე (მოადგილე), ოთარ ჩერქეზია (მოადგილე), ქეთევან ლომთათიძე (პასუხისმგებელი მდივანი), წევრები: გრიგოლ აბაშიძე, ირაკლი აბაშიძე, შუქია აფრიდონიძე, ზურაბ ახვლედიანი, ალექსანდრე ბარამიძე, გიორგი ბედინეიშვილი, რაფიელ დვალი, ნოდარ დუმბაძე, თამარ ლაშქარაშვილი, კონსტანტინე ლორთქიფანიძე, ელგუჯა მალრაძე, ვაჟა ოკუჯავა, ივანე ქავთარაძე, ოთარ ქინქლაძე, როგნედა ლამბაშიძე, აკაკი შანიძე, არნოლდ ჩიქობავა, დავით ჩხიკვიშვილი, შოთა ძიძიგური, მიხეილ ქაბაშვილი, ზურაბ ჭუმბურიძე, ევგენი ხარაძე, გიორგი ჯიბლაძე.

აგრძელებდა რა თავის ძირითად საქმიანობას, კომისიამ თავის სხდომებზე განიხილა და ნორმებად დაამტკიცა შემდეგი პროექტები:

— მრავლობით რიცხვში ხმარებული ზოგი არსებითი სახელის შესახებ (**სათვალე** თუ **სათვალეები?**);

— **-შიი(a)** სუფიქსის შემცველი რუსული სახელების ქართულად გადმოცემისათვის;

— სიტყვათშეხამების დარღვევათა ლექსიკონის აგების პრინციპები;

— არაერთგვარ მსაზღვრელთა რიგი შესიტყვებაში (დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა სახელწოდებებში);

— გერმანული **ch** და მისი გადმოცემა ქართულში;

— თანდებულად გამოყენებული **წინ** და **უკან** სიტყვების ხმარებისათვის;

— **-ზე** და **-ში** თანდებულთა მონაცვლეობისათვის;

- მიმღობური კონსტრუქციის ხმარებასთან დაკავშირებული ზოგი საკითხი;
- ზოგი კავშირის სწორი ხმარებისათვის;
- მამის სახელით მიმართვის შესახებ;
- დანართის ხმარებასთან დაკავშირებული საკითხები;
- რთული შედგენილობის გეოგრაფიულ სახელთა დაწერილობის შესახებ.

1984 წ. 4 აპრილის სხდომაზე კომისიამ დაადგინა, რომ ნორმათა პროექტები და კომისიის გადაწყვეტილებები თუ სხვა მასალები 1970 წლიდან დღემდე თანდათანობით გამოქვეყნებულიყო ბიულეტენების სახით, რომლებიც და შემდგომ საფუძვლად დაედებოდა ნორმების მეორე კრებულს. ამით ფართო საზოგადოებისათვის ნორმათა ახალი კრებულის გამოსვლამდე ხელმისაწვდომი გახდებოდა 1970 წლის შემდეგ დამტკიცებული ნორმები.

კომისიის ეს გადაწყვეტილება საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭომ დაამტკიცა 1984 წ. 31 აგვისტოს. ბიულეტენების შედგენისა და რედაქტირებისათვის შეიქმნა სარედაქციო კოლეგია: ზ. ახვლედიანი (რედაქტორი), ქ. ლომთათიძე, შ. აფრიდონიძე, შ. სალარიძე, მ. ტონია (პასუხისმგებელი მდივანი).

ამ დადგენილების საფუძველზე 1985 წელს გამოქვეყნდა პირველი ორი ნაკვეთი (რედ. ზ. ახვლედიანი), 1987 წელს კი — მესამე ნაკვეთი¹ (რედაქტორი ს. რიგვავა), რომლებშიც შემოკლებითაა წარმოდგენილი რამდენიმე პროექტი.

№№ 1-2 ბიულეტენში შესული ნორმების პროექტები მოამზადეს:

- ივ. გიგინეიშვილმა** — ეკონომიკის ზოგიერთი ტერმინის შესახებ; **სახალხო დებუტატთა საბჭო (საბჭოები)** თუ **სახალხო დებუტატების საბჭო (საბჭოები)**;
- თ. ზურაბიშვილმა** — მავრცობი ა-ს ხმარება თანამედროვე სალიტერატურო ქართულში; მიცემითისა და სახელობითის გაქვავებულ ფორმათა გამოყენება დროის გამოხატვისას;

¹ თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმები, ბიულეტენი №№ 1-2, თბ., 1985; ბიულეტენი № 3, თბ., 1987.

- დ. **ლეჟავამ** — სადაურობის სახელთა წარმოება -**ეთ** და -**ის** სუფიქსების შემცველ გეოგრაფიულ სახელთაგან; არაერთგვარ მსაზღვრელთა რიგი შესიტყვებაში (დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა სახელწოდებებში);
- შ. **აფრიდონიძემ** — თანდებულად გამოყენებული წინ და უკან სიტყვების ხმარებისათვის;
- ვ. **კალანდაძემ** — **ავადმყოფობს** და **შეურაცხყოფს** ტიპის ზმნათა ფორმის მართლწერისათვის;
- თ. **ღვინაძემ** — კაუზატივის ფორმათა მართლწერისათვის;
- ლ. **კაიშაურმა** — გერმანული **ch** და მისი გადმოცემა ქართულში.

№3 ბიულეტენში შესული ნორმების პროექტები მოამზადეს:

- შ. **აფრიდონიძემ** — სიტყვის გადატანის წესები; რთული შედგენილობის ქართულ გეოგრაფიულ სახელთა მართლწერა;
- ვ. **კალანდაძემ** — **იგებს** — **გებულობს** ტიპის ზმნებში; თანდებულთა ხმარების საკითხები (-**ზე** და -**ში** თანდებულთა მონაცვლეობის მიხედვით);
- თ. **ზურაბიშვილმა** — **ნა—ევ** და **ნა-** აფიქსებით სიტყვათა წარმოებასთან დაკავშირებული ზოგიერთი საკითხი;
- ც. **კალაძემ** — საზღვრულის რიცხვი გაურკვეველი სიმრავლის აღმნიშვნელ მსაზღვრელთან;
- ლ. **ლეჟავამ** — კავშირთა ხმარების საკითხები (I. **არა მარტო** — **არამედ ... -ც**; **არა მხოლოდ** — **არამედ ... -ც**).

რესპუბლიკის სასწავლებლებში ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლების გაუმჯობესების თაობაზე მინისტრთა საბჭოს სპეციალური დადგენილების¹ განსახორციელებლად კომისიამ საგანგებო ყურადღება დაუთმო **სახელმძღვანელოების ენას**. სახელმძღვანელოთა უმეტესი ნაწილი თარგმნილი იყო სხვა სისტემის ენიდან, რამაც განაპირობა გრამატიკული და სტილისტიკური შეცდომებისა და უზუსტობების, ქართულისათვის არაბუნებრივი კონსტრუქციების, მიუღებელი კალკების, სემანტიკურად

¹ საჭ. კ(ბ) ც-ისა და მინისტრთა საბჭოს 1983 წ. 27.IX-ის № 661 დადგენილება „ქართული ენისა და ლიტერატურის სწავლების შესახებ რესპუბლიკის სასწავლებლებში“.

მეუზამებელი შესიტყვებებისა და მისთ. სიუხვე სასკოლო სახელმძღვანელოებში.

ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ქართული მეტყველების კულტურის განყოფილების თანამშრომლები 1975-1979 წლებში და შემდგომაც ინტენსიურად მუშაობდნენ სახელმძღვანელოთა ენის შესასწავლად და დასახვეწად. მათ მიერ შესრულებული ენობრივი მიმოხილვების ერთი ნაწილი გაეგზავნა განათლების სამინისტროს (მისივე თხოვნით), რომელმაც მოიწონა ეს მასალა და გადაუგზავნა გამომცემლობა „განათლებას“, რის საფუძველზედაც ზოგი სახელმძღვანელოს მომდევნო გამოცემები სათანადოდ გასწორდა¹.

მეცნიერებათა აკადემიის ზოგი ინსტიტუტისა და უნივერსიტეტის ახალგაზრდა სპეციალისტებისაგან შედგა „ახალგაზრდა მეცნიერთა სარედაქციო-საგამომცემლო საბჭო“, რამდენიმე დარგის (ფიზიკის, ქიმიის, ბიოლოგიის, ისტორიის...) სახელმძღვანელოს გაუყეთდა საფუძვლიანი რედაქცია და შემდეგ წელს ამგვარად რედაქტირებული წიგნები დაიბეჭდა. რამდენიმე საგნის (მათემატიკის, ბიოლოგიის, გეოგრაფიის) სახელმძღვანელოთა ენობრივი ანალიზი გამოქვეყნდა „ქართული სიტყვის კულტურის საკითხების“ V წიგნში და ფართო საზოგადოების დადებითი შეფასება დაიმსახურა.

უქრნალმა „ქართული ენა და ლიტერატურა სკოლაში“ მოაწყო დისკუსია-თათბირი, რომელიც სახელმძღვანელოთა ენისა და სტილის საკითხებს მიეძღვნა. საჭიროდ იქნა მიჩნეული, რომ სპეციალისტ-ენათმეცნიერის რეცენზიის გარეშე სახელმძღვანელო წარმოებას არ გადასცემოდა.

კომისიის სხდომამ დადებითად შეაფასა მეტყველების კულტურის განყოფილების თანამშრომელთა სამეცნიერო-თეორიული და პრაქტიკული მუშაობა, რის საფუძველზედაც განათლების სამინისტროსა და გამომცემლობა „განათლებას“, აგრეთვე „ახალგაზრდა მეცნიერთა საბჭოს“ დაავალა უახლოეს ზანებში გამომწვევტი ზომების მიღება სახელმძღვანელოთა ენისა და სტილის გასაუმჯობესებლად: უკვე გამოსული სახელმძღვანელოების საჯა-

¹ ქ. ლომთათიძე, საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი მუდმივი სახელმწიფო კომისიის მუშაობის ანგარიში.

რო განხილვის მოწყობა; ავტორთა და მთარგმნელთა შერჩევის, აგრეთვე რედაქტირებისა და რეცენზირების პროცესების სრულყოფა-დახვეწა; აუცილებლად იქნა მიჩნეული სპეციალისტ-ენათმეცნიერის მოწვევა; ქართული ენისა და ამა თუ იმ საგნის სპეციალისტის ერთობლივი მუშაობის პრაქტიკისათვის რეგულარული ხასიათის მინიჭება; მუშაობის გაუმჯობესების მასტიმულირებელი პირობების შექმნა (ჯილდო საუკეთესო სახელმძღვანელოსათვის, საუკეთესო თარგმანისათვის და ა. შ.). ენათმეცნიერების ინსტიტუტს კი დაევალა მუშაობის გაგრძელება სასკოლო სახელმძღვანელოებში ენობრივ დარღვევათა გამოსავლენად; აქტიური მონაწილეობის მიღება სახელმძღვანელოთა რედაქტირებისა და რეცენზირების პროცესში, აგრეთვე საჯარო განხილვაში.

კომისიამ თავის მუშაობაში მნიშვნელოვანი ადგილი დაუთმო **სიტყვათხმარების ლექსიკონის** საკითხს: ჯერ სხდომაზე (1983 წ. 4.IV) განიხილა და დაამტკიცა ლექსიკონის აგების პრინციპები, შემდეგ კი მოისმინა შ. აფრიდონიძის მოხსენება უკვე მომზადებული ლექსიკონის შესახებ, რის საფუძველზედაც მოიწონა ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ქართული მეტყველების კულტურის განყოფილების მუშაობა და დაადგინა:

1. მიზანშეწონილად იქნეს მიჩნეული მუშაობის გაგრძელება ამ მიმართულებით ლექსიკონის ახალი, შევსებული გამოცემის მოსამზადებლად; 2. დაევალოს გამომცემლობა „მეცნიერებას“ უზრუნველყოს ლექსიკონის შეუფერხებელი და ტექნიკურად სრულყოფილი გამოცემა.

ქართულ ენაზე პირველად შექმნილ ამ ორიგინალურ, მეტად საინტერესო და საჭირო ლექსიკონს (სათაურით „სიტყვა და კონტექსტი“) მთლიანად დაეთმო კრებულ „ქართული სიტყვის კულტურის საკითხების“ VII წიგნი (1985 წ.). ამ ლექსიკონმა საზოგადოებაში ფართო გამოზნაურება პოვა, პრესაში გამოქვეყნდა არაერთი დადებითი რეცენზია, რომლებშიც ლექსიკონი სამაგიდლო წიგნად იქნა მიჩნეული.

1985 წლის 31 ოქტომბერს საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს № 681 დადგენილებით დამტკიცდა მინისტრთა საბჭოსთან არსებული თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი მუდმივი სახელმწიფო კომისიის ახალი (34-კაციანი) შემადგენლობა: დ. ქართველიშვილი (თავმჯდომარე-

რე), გ. ენუქიძე (მოადგილე), ვ. სირაძე (მოადგილე), ო. ჩერქე-
ზია (მოადგილე), ქ. ლომთათიძე (პ/მგ. მდივანი), გრ. აბაშიძე,
ი. აბაშიძე, ნ. ამალღობელი, შ. აფრიღონიძე, ზ. ახვლედიანი,
ელ. ბაბუნაშვილი, ალ. ბარამიძე, ვ. ბაქრაძე, გ. ბედინეიშვილი,
ალ. კობახიძე, თ. ლაშქარაშვილი, კ. ლორთქიფანიძე, გ. მირია-
ნაშვილი, შ. ნიშნიანიძე, ირ. ფაღავა, ო. ქინქლაძე, რ. ლამბაში-
ძე, ა. ძიძიგური, შ. ძიძიგური, გ. ციციშვილი, ა. შანიძე,
არნ. ჩიქობავა, დ. ჩხიკვიშვილი, ზ. წილოსანი, მ. ჭაბაშვილი,
ზ. ჭუმბურიძე, ე. ხარაძე, გ. ჯიბლაძე, ბ. ჯორბენაძე.

ვინაიდან ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა არსე-
ბული კრებული, გამოცემული 1970 წელს, უკვე ბიბლიოგრაფი-
ულ იშვიათობად იქცა, მინისტრთა საბჭოს დადგენილების სა-
ფუძველზე ენათმეცნიერების ინსტიტუტმა მოამზადა და 1986
წელს გამომცემლობა „მეცნიერებამ“ ხელახლა (ფოტოტიპირად)
გამოსცა „თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმე-
ბის“ I კრებული. წიგნის ანოტაციაში ვკითხულობთ: „წინამდებარე
კრებული წარმოადგენს 1970 წელს გამოცემული „თანამედ-
როვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების“ ფოტოტიპირ
გამომცემას. იგი იბეჭდება საქართველოს სსრ სკოლებსა და
უმაღლესი სასწავლებლებში ქართული ენის სწავლების გაუმჯო-
ბესების მიზნით სადირექტივო ორგანოების მიერ მიღებული და-
დგენილების საფუძველზე“.

1980-იანი წლების ბოლოს, საბჭოთა კავშირში დაწყებული
ე.წ. გარდაქმნების პერიოდში, ქართული სალიტერატურო ენის
ნორმათა დამდგენი მუდმივი სახელმწიფო კომისიის თავმჯდომარეობა
მოუხდა იმჟამინდელ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარეს
ნოდარ ჭითანავას.

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს 1990 წ. 7 მარტის
სხდომის დადგენილებით (№ 92) მინისტრთა საბჭოსთან არსებუ-
ლი თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა და-
მდგენი მუდმივი სახელმწიფო კომისია გარდაიქმნა საქართველოს
სსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებულ ქართული სალიტერატუ-
რო ენის მუდმივ კომისიად.

აღნიშნა რა, რომ „ქართული სალიტერატურო ენის მუდ-
მივმა სახელმწიფო კომისიამ მნიშვნელოვანი მუშაობა გასწია
ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დადგენისა და საყო-

ველთაოდ დანერგვის უზრუნველსაყოფად“, სხდომამ კომისიის მუშაობის გარდაქმნის აუცილებლობა ასე დაასაბუთა:

„ახალი პროგრამების შესაბამისად საქმიანობის წარმართვა აუცილებელია ქვეყნად დემოკრატიზაციის პროცესისა და საჯაროობის შემდგომი განვითარების, გარდაქმნის თანამედროვე ვითარების გათვალისწინებით. ქართული სალიტერატურო ენის განვითარებისათვის ზრუნვა საერთო-საბალზო საქმე უნდა გახდეს, საჭიროა გაძლიერდეს კონტროლი ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დასამკვიდრებლად, ფართო საზოგადოებრივი განხილვის საკითხად იქცეს თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის სათანადო დონეზე სწავლება ყველა ტიპის სასწავლო დაწესებულებაში“. ეს გარდაქმნა საჭიროდ იქნა მიჩნეული აგრეთვე „ქართული ენის კონსტიტუციური უფლებების განსამტკიცებლად, მისი საყოველთაოდ დანერგვის, მოვლა-პატრონობის, შემდგომი განვითარებისა და მეცნიერული შესწავლის უზრუნველსაყოფად“.

ამ რეორგანიზაციის შედეგად ქართული სალიტერატურო ენის მუდმივ სახელმწიფო კომისიაში **ორი ქვეკომისია** ჩამოყალიბდა:

1. ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი ქვეკომისია;

2. ქართული სალიტერატურო ენის ფუნქციონირების მაკონტროლებელი ქვეკომისია.

მეორე ქვეკომისიაში თავის მხრივ შეიქმნა ორი საბჭო:

ა) კომპიუტერიზაციისა და

ბ) საზედამხედველო.

ამ ოთხი დანაყოფის ფუნქცია-მოვალეობები ასე განაწილდა:

1. **სალიტერატურო და ენის ნორმათა დამდგენი ქვეკომისიას** უნდა „განეხილა და დაედგინა სავალდებულო ხმარების ფონეტიკურ-ორთოგრაფიული, მორფოლოგიური, სინტაქსური და ლექსიკური სახეობები“ (ე. ი. ნორმები);

2. ყოველმხრივ უნდა უზრუნველყოს ქართული სალიტერატურო ენის განვითარება, მრავალსაუკუნოვანი ისტორიის პროცესში შექმნილი საგანძურის სრულად გამოსაყენებლად, რათა ეს ენა ყოფილიყო მონოლითური, ხალხური და ჭეროვნად მომსახურ-

¹ საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს 1990 წ. 7 მარტის დადგენილება № 92.

რებოდა სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროს.

ამ ქვეკომისიის სამუშაო ბაზა კვლავაც რჩებოდა არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ქართული მეტყველების კულტურის განყოფილება. მის მიერ შემუშავებული ნორმის პროექტი უნდა განეხილა ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭოს, მოწონებული პროექტი აპრობაციისათვის უნდა წარდგენოდა **ნორმათა დამდგენ ქვეკომისიას**, რის შემდეგაც მას ამტკიცებდა ქართული სალიტერატურო ენის მუდმივი კომისია.

მეორე, ე. ი. **სალიტერატურო ენის ფუნქციების მაკონტროლებელი ქვეკომისია** კონტროლს უწევდა ქართული ენის კონსტიტუციური სტატუსის დაცვას და მისი დარღვევის შემთხვევაში იღებდა ქმედით ღონისძიებებს. ქვეკომისია აგრეთვე უზრუნველყოფდა ქართული ენის გამოყენებას სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში.

ფუნქციების მაკონტროლებელი ქვეკომისიის შემადგენლობაში შემავალი ორი საბჭოდან პირველს, ე. ი. **კომპიუტერიზაციის საბჭოს** ევალუბოდა განებორციელებინა ქმედითი ღონისძიებანი ქართული შრიფტით აღჭურვილი კომპიუტერებით ყველა სასწავლო დაწესებულების უახლოეს ხანში (5-7 წელიწადში) უზრუნველსაყოფად. მეორეს, ე. ი. **საზედამხედველო საბჭოს** კი ევალუბოდა რესპუბლიკაში ქართული ენის ფუნქციონირების მაკონტროლება, სალიტერატურო ენის ნორმათა დარღვევის შემთხვევების გამოვლენა, პასუხების გაცემა ქართული სალიტერატურო ენით დაინტერესებულ ყველა ორგანიზაციასა თუ მოქალაქისათვის, მეთოდური ხელმძღვანელობა და საკონსულტაციო დახმარებას გაუწევდა რესპუბლიკის სახალხო დეპუტატთა, საქალაქო და რაიონულ საბჭოებთან არსებული ქართული ენის ფუნქციონირებისა და სიწმინდის დაცვის საზედამხედველო და საკონსულტაციო კომისიებისათვის.

თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი მუდმივი სახელმწიფო კომისიის, შემდგომ კი „**ქართული სალიტერატურო ენის მუდმივი სახელმწიფო კომისიის**“ ახალი სტრუქტურა მიიღო მინისტრთა საბჭოს სხდომაზე 1990 წლის 7 მარტს (დადგენილება № 92).

უთუოდ კომისიის მოვალეობათა ასეთ დიფერენცირება-დე-

ტალიზაციას უნდა გამოეწვია კომისიის მრავალრიცხოვნობაც: იმავე 1990 წლის 7 მარტის № 92 დადგენილებით დამტკიცებულ სიაში კომისიის 48 წევრია ფიქსირებული. კომისიის, ქვეკომისიებისა და საბჭოების ხელმძღვანელობა დაევალა შემდეგ პირებს:

ნოდარ ჭითანავა — კომისიის თავმჯდომარე; **ვაჟა ლორთქიფანიძე** — თავმჯდომარის მოადგილე; **შუქია აფრიდონიძე** — ნორმათა დამდგენი ქვეკომისიის თავმჯდომარე; **ბესარიონ ჯორბენაძე** — სალიტერატურო ენის ფუნქციონირების მაკონტროლებელი ქვეკომისიის თავმჯდომარე; **კარლო ბუნნიკაშვილი** — კომისიის მდივანი.

* * *

პრეზიდენტ **ზვიად გამსახურდიას** ხელისუფლების დროს (1991 წ.) დადგა საკითხი სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი კომისიის შექმნისა პრეზიდენტთან. ამ საქმის ორგანიზაცია დაევალა ენათმეცნიერებს — **მზექალა შანიძესა და თეიმურაზ გვანცელაძეს**. მაგრამ კომისიის დაკომპლექტება ძალზე რთული აღმოჩნდა, რადგან მეტისმეტად ბევრი იყო მსურველი ამ კომისიაში მუშაობისა. როგორც შემადგენლობის, ისე სამუშაო გეგმის დაზუსტება-დახვეწას დიდი დრო დასჭირდა და ამ საქმის მოგვარება ვეღარ მოესწრო. ამას დაერთო ქვეყნის გართულებული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მდგომარეობა, რის გამოც ეს მუშაობა რამდენიმე წლით შეწყდა.

მხოლოდ 1994 წლის 21 ოქტომბერს განახლდა საორგანიზაციო მუშაობა. საქართველოს რესპუბლიკის პრემიერ-მინისტრის მოადგილის ირ. მენაღარიშვილის თავმჯდომარეობით შეიკრიბა სამუშაო ჯგუფი (გ. კვარაცხელია, შ. აფრიდონიძე, გ. ბურჭულაძე, გ. გოგოლაშვილი, ლ. უჩანეიშვილი, ლ. ღვინჯილია).

გამოითქვა აზრი, რომ საჭიროა მომზადდეს სახელმწიფო მეთაურის განკარგულების პროექტი საქართველოს სახელმწიფო ენის ფუნქციონირების, მისი შემდგომი განვითარებისა და მეცნიერული შესწავლის შესახებ. ენათმეცნიერების ინსტიტუტს დაევალა ერთი თვის ვადაში ქართული სალიტერატურო ენის მუდმივი სახელმწიფო კომისიის დებულების პროექტის წარდგენა მინისტრთა კაბინეტისათვის. წარმოდგენილ იქნა ორივე ქვეკომისი-

ის დებულება და შემადგენლობა.

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული თანამედროვე ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დამდგენი მუდმივი სახელმწიფო კომისიის რეორგანიზაციის შედეგად 1995 წლის 16 მაისს პრეზიდენტ ელუარდ შევარდნაძის №171 ბრძანებულებით შეიქმნა და ამჟამადაც მოქმედებს საქართველოს პრეზიდენტთან არსებული სახელმწიფო ენის მუდმივი სახელმწიფო კომისია (თავმჯდომარე — საქართველოს პრეზიდენტი ელუარდ შევარდნაძე).

პირველი სხდომა ჩატარდა 1995 წლის 25 ოქტომბერს.

1996 წლის 5 ივლისის სხდომამ განიხილა, მოიწონა და დაამტკიცა:

1. გ. თოფურიას და ივ. გიგინეიშვილის მიერ შედგენილი „ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონის“ აგების პრინციპები ახალი, შევსებული გამოცემის მიხედვით;

2. უცხოური პირთა სახელ-გვარებისა და საზღვარგარეთის ქვეყნების გეოგრაფიული სახელების ქართულად გადმოცემის წესები ივ. გიგინეიშვილის, ალ. კობახიძისა და მ. ჭაბაშვილის პროექტის მიხედვით (ორივე საკითხი წარმოადგინა არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ქართული მეტყველების კულტურის განყოფილების ხელმძღვანელმა, დოც. შ. აფრიდონიძემ).

სხდომამ დაამტკიცა საქართველოს სახელმწიფო ენის მუდმივი სახელმწიფო კომისიის თავმჯდომარის მოადგილე — არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის დირექტორი პროფ. გუჩა კვარაცხელია, პასუხისმგებელი მდივანი — ლამარა უჩანეიშვილი.

1997 წ. საქართველოს პრეზიდენტთან შეიქმნა საქართველოს ენის სახელმწიფო პალატა — „სახელმწიფო ენის ფუნქციონირებისა და ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა დაცვის მაკონტროლებელი უმაღლესი აღმასრულებელი ორგანო“. კომისიამ მხარი დაუჭირა წინადადებას — შეიქმნას სპეციალური სამსახური 15 კაცის შემადგენლობით, რომელიც მოაწესრიგებს

და ორგანიზაციას გაუწევს სახელმწიფო ენის პრაქტიკული მოხმარებისა და მის დაცვასთან დაკავშირებულ საკითხებს. ბალატის თავმჯდომარის თანამდებობაზე რეკომენდაცია მიეცა ფილოლოგიურ მეცნიერებათა კანდიდატს **ლევან ღვინჯილიას**, რომელიც სხდომამ დაამტკიცა.

1997 წლის 20 აპრილის № 209 ბრძანებულებით გაუქმდა საქართველოს სახელმწიფოს მეთაურის 1995 წლის 16 მაისის №171 და იმავე წლის 3 აგვისტოს №298 ბრძანებულებები კომისიის შემადგენლობის შესახებ და დამტკიცდა როგორც კომისიის მუშაობის დებულება, ისე კომისიის წევრთა შემადგენლობა: ელ. შევარდნაძე — თავმჯდომარე, გ. კვარაცხელია — თავმჯდომარის მოადგილე, წევრები: ვ. აბაშიძე, ზ. ალექსიძე, ე. ამაშუკელი, ჭ. ამირეჯიბი, ა. არაბული, ვ. ასათიანი, ა. აფაქიძე, შ. აფრიდონიძე, ე. ბაბუნაშვილი, ბ. ბრეგვაძე, თ. გამყრელიძე, ა. გერასიმოვი, მ. გიგინეიშვილი, ა. გოგელია, რ. გორდეზიანი, შ. ზოიძე, ა. თავზელიძე, დ. იაკობიძე, კ. იმედაშვილი, ა. კალანდაძე, თ. კვაჭანტირაძე, ბ. კვერნაძე, ა. კობახიძე, კ. კოკოვევი, ვ. კოტეტიშვილი, მ. ლებანიძე, ნ. ლეკიშვილი, გ. ლომაძე, ქ. ლომთათიძე, ი. მამედოვი, ლ. მარშანია, ი. მაჭვარიანი, გ. მერკვილაძე, ე. მეტრეველი, რ. მეტრეველი, ო. მეღვინეთუხუცესი, თ. ნინიძე, შ. ნიშნიანიძე, ვ. პაპავა, ვ. რცხილაძე, ა. სანებლიძე, ა. საყვარელიძე, ა. სიხარულიძე, ლ. სტურუა, მ. უგრეხელიძე, თ. უთურგაიძე, ლ. უჩანეიშვილი, გ. ფანჯიკიძე, ნ. ფოფხაძე, ლ. ღვინჯილია, მ. შანიძე, გ. შაჰნაზარი, ზ. შენგელია, ბ. შოშიტაიშვილი, ჯ. ჩარკვიანი, გ. ციციშვილი, თ. ჭილაძე, ა. ჭინჭარაული, ნ. ჭავჭავაძე, ი. ჯიბუტი.

დამტკიცებულ დებულებაში კომისიის მუშაობის მიზანი ასეა განსაზღვრული:

— სახელმწიფო ენობრივი პოლიტიკის შემუშავება, მისი გატარებისათვის რეკომენდაციების გაწევა;

— საქართველოს სახელმწიფო ენის კონსტიტუციური სტატუსის განმტკიცებისა და დაცვის ნორმატიული და სამეცნიერო ბაზის შექმნა;

— სახელმწიფო ენის განვითარების სახელმწიფო პროგრამის პროექტის შედგენა და დამტკიცება, მისი მუდმივი კორექტირება;

— ქართული სალიტერატურო ენის შემუშავებულ ნორმა-თა დამტკიცება და პროპაგანდა ენობრივ პრაქტიკაში მათი დანერგვის მიზნით; ენის სიწმინდის დაცვისათვის მუდმივი ზრუნვა ენის სახელმწიფო პალატასა თუ სხვა სახელმწიფო თუ საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით;

— სამეცნიერო-ტექნიკური ტერმინოლოგიის სტანდარტიზაციის პროცესის წარმართვა;

— კომისიის საბაზო სამეცნიერო დაწესებულებების — საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭოს მიერ შემუშავებული (ქართული მეტყველების კულტურის განყოფილების მეშვეობით) პროექტების განხილვა და (მოწონების შემთხვევაში) მათი დამტკიცება;

საქართველოს პრეზიდენტთან არსებული სახელმწიფო ენის მუდმივი სახელმწიფო კომისიის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების შესრულება სავალდებულოა¹.

კომისია გამოსაცემად ამზადებს ბიულეტენებს, რომლებშიც ქვეყნდება კომისიის გადაწყვეტილებანი და მის მუშაობასთან დაკავშირებული სხვა მასალები;

კომისიის გადაწყვეტილების საფუძველზე სისტემატურად ქვეყნდება ქართული სალიტერატურო ენის ნორმები, აგრეთვე კრებული „ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები“.

1998 წლის 4 მარტს სახელმწიფო კომისიის მორიგ სხდომაზე განიხილეს, მოიწონეს და დაამტკიცეს კიდევ ორი ნორმის

¹ კომისიის მუშაობის რეჟიმი:

— კომისიის სხდომა მოიწვევა ორ თვეში ერთხელ; სხდომაზე გადაწყვეტილება მიიღება დამსწრეთა ხმების უბრალო უმრავლესობით; საგანგებო სხდომა მოიწვევა თავმჯდომარის, მისი მოადგილის ან სახელმწიფო პალატის წინადადებით;

— კომისიის სხდომების მომზადებასა და სხდომათა შორის საქმიანობას ხელმძღვანელობს კომისიის თავმჯდომარის მოადგილე; კომისიის მუშაობის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის კომისიაში გამოყოფილია პასუხისმგებელი მდივნის ერთი საშტატო ერთეული (სახელმწიფო კანცელარიის სტრუქტურაში). მას კომისიის წარდგინებით ნიშნავს და ათავისუფლებს საქართველოს სახელმწიფო შინისტრის პირველი მოადგილე — სახელმწიფო კანცელარიის უფროსი.

პროექტი (წარმოადგინა შ. აფრიდონიძემ):

1. ერთი სახის უცხო წარმოშობის ზმნათა და ნაზმნარ სახელთა გადმოცემა ქართულში (ნ. აბესაძის პროექტის მიხედვით);

2. სამედიცინო ტერმინთა ორთოგრაფიული ლექსიკონის აგების წესები (შ. აფრიდონიძის პროექტი).

სხდომამ განიხილა სხვა საკითხებიც, კერძოდ: 1. ქართული ენის მანქანური ფონდის შექმნის შესახებ (მომხს. გ. კვარაცხელია); 2. ტერმინოლოგიური საქმიანობის კოორდინირების შესახებ (მომხს. ლ. ღვინჯილია); 3. სახელმწიფო ენის შესახებ საქართველოს კანონის პროექტი (მისი ზოგადი პრინციპები წარმოადგინა საქართველოს იუსტიციის მინისტრმა თ. ნინიძემ).

კომისიამ მიზანშეწონილად მიიჩნია ქართული ენის მანქანური ფონდის შექმნა ენათმეცნიერების ინსტიტუტში, როგორც სახელმწიფო ენის კომისიის საბაზო დაწესებულებაში (სათანადო №437 ბრძანებულება საქართველოს პრეზიდენტისა გამოვიდა 1999 წლის 14 ივლისს). მიზანშეწონილად იქნა მიჩნეული აგრეთვე ქართული სამეცნიერო-ტექნიკური ტერმინოლოგიის ნორმალიზაციისა და უნიფიკაციის მიზნით ტერმინოლოგიური ლექსიკონების გამოცემა არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის თანხმობით (ეს გადაწყვეტილება აისახა საქართველოს პრეზიდენტის 1998 წლის 8 ნოემბრის №625 ბრძანებულებაში).

კომისიის გადაწყვეტილებით, „სახელმწიფო ენის შესახებ საქართველოს კანონის“ პროექტზე შენიშვნა-წინადადებები კომისიის წევრებს უნდა წარმოედგინათ უახლოეს ხანში.

1999 წ. 13 აპრილს კომისიის მორიგ სხდომას განსახილველად წარედგინა ამავე კანონპროექტის განახლებული ვრცელი ვარიანტი (მომხს. ენის სახელმწიფო პალატის თავმჯდომარე ლ. ღვინჯილია). პროექტის სრულყოფის მიზნით კომისიამ მიზანშეწონილად მიიჩნია იუსტიციის სამინისტროსა და პალატის ერთობლივი მუშაობის გაგრძელება და კომისიის წევრთა შენიშვნა-წინადადებების გათვალისწინებით საბოლოო ვარიანტის წარმოდგენა კომისიის სხდომაზე განსახილველად.

საქართველოს პრეზიდენტის 1999 წლის 29 იანვრის №38 ბრძანებულებით დამტკიცდა კომისიის მუშაობის დებულება და წევრთა შემადგენლობა 1997 წ. 20 აპრილის №209 ბრძანებულებაში შეტანილი გარკვეული კორექტივებით, კერძოდ, კომისიის

ზოგი წევრის გარდაცვალებასთან ან თანამდებობრივ გადანაცვლებასთან დაკავშირებით ამოღებულ იქნენ კომისიის წევრთა სიიდან: გ. მერკვილაძე, გ. ფანჯიკიძე (გარდაცვლილი წევრები), აგრეთვე: დ. იაკობიძე, თ. კვაჭანტირაძე, ნ. ლეკიშვილი, თ. ნინიძე, ბ. შოშიტაშვილი, ნ. ჯავახიშვილი. მათ ნაცვლად კომისიაში შევიდნენ: გ. ბენაშვილი, ი. ზოდელავა, ა. კარტოზია, ვ. ლორთქიფანიძე, ი. მანაგაძე, ზ. მახარაძე, დ. ონოფრიშვილი, რ. ლლონტი, თ. წიფწივაძე, ლ. ჭანტურია.

პრეზიდენტის 2001 წლის 31 იანვრის №29 ბრძანებულებით კომისიის შემადგენლობაში კვლავ მოხდა ცვლილება ანალოგიური მიზეზებით: ნაცვლად რამდენიმე ადრინდელი წევრისა (ვ. აბაშიძე, ე. ამაშუკელი, ვ. ასათიანი, ა. აფაქიძე, ე. ბაბუნაშვილი, ბ. ბრეგვაძე, შ. ზოიძე, ბ. კვერნაძე, კ. კოკოვევი, ვ. ლორთქიფანიძე, ი. მანაგაძე, ი. მაჭავარიანი, ე. მეტრეველი, ო. მეღვინეთუხუცესი, შ. ნიშნიანიძე, დ. ონოფრიშვილი, ვ. პაპავა, მ. უგრეხელიძე, ლ. ჭანტურია) კომისიაში შეყვანილ იქნენ: გ. არსენიშვილი, ა. გობრონიძე, ს. გოგობერიძე, გ. გოგოლაშვილი, კ. იმნაძე, თ. ისაკაძე, ზ. ნოღაიდელი, თ. ოშიაძე, მ. სააკაშვილი, ზ. ჭუმბურიძე.

* * *

ქართული სალიტერატურო ენის პრაქტიკულად დანერგვის თვალსაზრისით საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ ჯერ კიდევ 1997 წლის თებერვალში საქართველოს პარლამენტის სახელმწიფო ენის ქვეკომიტეტის, კერძოდ, მისი თავმჯდომარის მანანა გიგინეიშვილის ინიციატივით მოეწყო გაფართოებული საპარლამენტო სხდომა, რომელსაც დაესწრო საქართველოს შემოქმედებითი ინტელიგენცია. ამ სხდომაზე შემაჯამებელი მოხსენებით გამოვიდა **მანანა გიგინეიშვილი**, რომელმაც თანამედროვე პრესაში გავრცელებული ენობრივი შეცდომების მიმოხილვასთან ერთად პრაქტიკული გზებიც დასაზა მდგომარეობის გამოსასწორებლად. ამ მოხსენებამ, რომელიც რამდენიმე გაზეთმა დაბეჭდა, ფართო გამოხმაურება პოვა მოწინავე ქართულ საზოგადოებრიობაში. ყოველივე ამან ის შედეგი გამოიღო, რომ 1998 წლის 25 მაისიდან საქართველოს ტელევიზიისა და რადიომაუწყებლობის კორპორაციამ (თავმჯდომარე **ა. გოგელია**) შემოიღო ტელეგადა-

ცემათა ციკლი სათაურით „ჩვენი ენა ქართული“, რომელსაც წელიწადზე მეტი ხნის განმავლობაში (1998-99 წ.წ.) უძღვებოდა ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ქართული მეტყველების კულტურის განყოფილების გამგე **შუქია აფრიდონიძე**. შემდეგ ეს მუშაობა გააგრძელა ამავე განყოფილების ახალგაზრდა თანამშრომელმა **ნინო ჯორბენაძემ**. ამ გადაცემებში საქართველოს ტელევიზიის ისტორიაში პირველად იქნა გამოყენებული ორიგინალური მეთოდი ენობრივი შეცდომების აღმოსაფხვრელად — ეკრანზე სწორი და მცდარი ვარიანტების თვალსაჩინო ჩვენებით. კადრს მიღმა ამ მასალას ახმოვანებდა სახალხო არტისტი გიორგი გეგეჭკორი, ყოველივემ სულ მოკლე ხანში ეს გადაცემა საკმაოდ პოპულარული გახდა. ტელევიზიით გადაცემული მასალა პარალელურად პრესაშიც იბეჭდებოდა (გათვალისწინებულია ამ მასალის ცალკე წიგნაკად გამოცემა).¹

სახელმწიფო ენის კომისია კვლავაც აგრძელებს მუშაობას სხვადასხვა მიმართულებით თანამედროვე პირობებში მის წინაშე მდგარი ამოცანების კვალობაზე.

---

¹ ეს წიგნი შ. აფრიდონიძისა გამოვიდა 2002 წელს დამხმარე სახელმძღვანელოს გრიფით (რედ.).